

คอลัมน์ "จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 24 พฤษภาคม 2544

ความเป็นประชาธิปไตย กับกระบวนการบังคับย้ายถิ่นฐานประชาคมธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

ความไม่เป็นประชาธิปไตยในกระบวนการตัดสินใจย้ายคณะวิชาต่างๆในประชาคมธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ไปสู่วิทยาเขตรังสิต นับเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ใช้คัดค้านนโยบายดังกล่าวนี้

การขาดการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพระหว่าง 'ชนชั้นปกครอง' ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กับ 'ราษฎร' ระดับรากหญ้าในธรรมศาสตร์ ทำให้การดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้ ถึงจะมีได้มีเจตนาที่จะทำให้ไม่โปร่งใส แต่ก็ปรากฏอย่างไม่โปร่งใส สมาชิกชุมชนธรรมศาสตร์ส่วนใหญ่มิได้รับทราบว่ แผนการย้ายคณะวิชาต่างๆจากท่าพระจันทร์สู่รังสิตปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ทั้งมิได้รับทราบว่ สภามหาวิทยาลัยมีมติเห็นชอบนโยบายนี้ตั้งแต่ปี 2539

การขาดการรับรู้มิใช่ความผิดของ 'ราษฎร' หากแต่เป็นความผิดของ 'ชนชั้นปกครอง' ที่หลีกเลี่ยงการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearings) มีหน้าซ้ำ 'ชนชั้นปกครอง' ในธรรมศาสตร์ก็ไม่แสดงความชัดเจนเกี่ยวกับแผนการ 'อพยพ' ราษฎรจากท่าพระจันทร์ไปสู่ทุ่งรังสิต จะ 'อพยพ' อย่างไร จะ 'อพยพ' เมื่อไร ทุ่งรังสิตมีความพร้อมที่จะรองรับการ 'อพยพ' ของ 'ราษฎร' จากท่าพระจันทร์หรือไม่ และจะใช้ประโยชน์วิทยาเขตท่าพระจันทร์ภายหลังการอพยพอย่างไร ประเด็นคำถามต่างๆเหล่านี้ แม้บางคำถามจะมีคำตอบที่ชัดเจนมากขึ้นในปี 2543 แต่คำตอบบางคำถามไม่เป็นที่ยอมรับของสมาชิกชุมชนธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์จำนวนมาก

'ชนชั้นปกครอง' ในธรรมศาสตร์กล่าวอ้างอยู่เสมอว่า ได้แจ้งเรื่องการ 'อพยพ' ราษฎรจากท่าพระจันทร์ให้รับทราบมาก่อนแล้ว หากมองจาก 'ราษฎร' ในระดับรากหญ้า 'ราษฎร' ในธรรมศาสตร์ไม่เคยมีโอกาสได้แสดงความเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับแผนการ 'อพยพ' ราษฎร สิ่งที่เราพวกเขาได้รับมีแต่ 'ใบปลิว' ที่สอบถามความต้องการที่อยู่อาศัยที่รังสิต แต่มิใช่ 'ใบปลิว' ที่สอบถามความต้องการย้ายถิ่นฐาน

การหลีกเลี่ยงการทำประชาพิจารณ์ มีพักต้องกล่าวถึงการลงประชามติ เป็นผลจากวัฒนธรรมอำนาจนิยม ความเคยชินกับการใช้อำนาจเป็นธรรม ทำให้มองไม่เห็นหัวอกของ

'ราษฎร' ในระดับรากหญ้า ตัวอย่างของการใช้อำนาจเป็นธรรม ได้แก่ การบังคับให้อาจารย์จัดการเรียนการสอนนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่ง ณ ทุ่งรังสิตในปี 2529 ทั้งที่วิทยาเขตรังสิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในขณะนั้นมีความไม่พร้อมที่จะเป็นชุมชนวิชาการ สร้างภาวะทุกข์เข็ญให้แก่คณาจารย์และนักศึกษาอย่างยิ่ง และสร้างภาวะโกลาหลในการจัดการเรียนการสอนอย่างหาที่เปรียบมิได้ 'ชนชั้นปกครอง' ผู้ใช้อำนาจเป็นธรรมมิใช่เป็นฝ่ายรับทุกข์ 'ราษฎร' ในระดับรากหญ้าต่างหากที่ต้องรับทุกข์

ภาพความจลาจลในการจัดการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิตระหว่างปี 2529-2531 ยังตรึงอยู่ภายในดวงจิตของคณาจารย์จำนวนมาก ดังนั้น เมื่อมีข่าวระแคะระคายว่า จะมีการอพยพคณะวิชาต่างๆจากท่าพระจันทร์ไปสู่ทุ่งรังสิต คำถามที่ผุดขึ้นในใจของสมาชิกประชาคมธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ ก็คือ ทุ่งรังสิตมีโครงสร้างพื้นฐานทางวิชาการ (Academic Infrastructure) พอเพียงที่จะรองรับการอพยพของผู้คนจากท่าพระจันทร์มากน้อยเพียงใด

'ชนชั้นปกครอง' ในธรรมศาสตร์มักจะยึดกุมยุทธวิธี 'อพยพไปก่อน แก้ปัญหาทีหลัง' เพราะการอพยพไปก่อนสร้างแรงกดดันสำนักงบประมาณให้ต้องจัดสรรงบประมาณในภายหลัง แต่ยุทธวิธี 'อพยพไปก่อน แก้ปัญหาทีหลัง' สร้างภาวะทุกข์เข็ญแก่อาจารย์และข้าราชการที่ถูกบังคับให้อพยพ ผู้คนที่คัดค้านการย้ายธรรมศาสตร์จำนวนไม่น้อยคัดค้านวิธีการอพยพ คนเหล่านี้ต้องการเห็นวิธีการอพยพเยี่ยงอารยชน หากจะมีการอพยพ ก็ควรจะเป็นการอพยพไปสู่สภาพการณ์ที่ดีกว่าเดิม มิใช่เลวกว่าเดิม กล่าวอย่างเป็นเศรษฐศาสตร์ก็คือ ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีการอพยพควรจะทำมาซึ่งอุดมภาวะของพาเรโต (Pareto Optimality)

แต่การย้ายคณะวิชาจากท่าพระจันทร์ไปสู่รังสิตมีผลกระทบต่อการจัดถิ่นฐานของผู้คนในประชาคมธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ คนที่เลือกทำงานที่ท่าพระจันทร์ ส่วนหนึ่งมีบ้านเรือนไม่ไกลจากท่าพระจันทร์ ส่วนผู้ที่มีที่อยู่อาศัยห่างไกลจากท่าพระจันทร์ เมื่อได้งานทำที่ท่าพระจันทร์ ก็ต้องหาทางขยับขยายบ้านเรือนเพื่อลดต้นทุนการเดินทางและเวลาที่ต้องเสียไปในการสัญจร ข้าราชการและอาจารย์จำนวนมากกู้เงินจากสถาบันการเงินเพื่อผ่อนส่งซื้อบ้าน โดยที่บ้านที่เลือกซื้ออยู่ในละแวกที่จะเดินทางสู่ท่าพระจันทร์ในเวลาอันสมควร คนเหล่านี้ไม่มีรายได้และกำลังความสามารถในการผ่อนส่งซื้อบ้านหลังที่สอง เพื่อขยับขยายเข้าใกล้รังสิต แม้มหาวิทยาลัยจะมีบริการหอพัก แต่หอพักที่มหาวิทยาลัยมีอยู่มีใช้บ้านที่จะใช้ชีวิตครอบครัวเยี่ยงอารยชน ในประการสำคัญ จำนวนหอพักมหาวิทยาลัยไม่พอเพียงที่จะรองรับการอพยพ 'ราษฎร' จากท่าพระจันทร์ได้ทั้งหมด

สำหรับข้าราชการและอาจารย์รุ่นหนุ่มสาวที่มีลูกอายุน้อย การเลือกโรงเรียนและการรับส่งลูกกลายเป็นปัญหาสำคัญยิ่ง ส่วนผู้ที่มีบุตรธิดาวัยรุ่น ก็จะมีปัญหาการใช้ชีวิตครอบครัว เนื่องจากต้องสูญเสียเวลาในสัดส่วนสำคัญในการเดินทาง

ด้วยเหตุที่การย้ายคณะวิชาจากท่าพระจันทร์ไปสู่รังสิตมีผลกระทบต่อการตั้งถิ่นฐานและชีวิตของผู้คนในธรรมศาสตร์ดังกล่าวข้างต้นนี้ กระบวนการอพยพ 'ราษฎร' จากท่าพระจันทร์จึงควรเริ่มต้นด้วยประชาพิจารณ์ เพื่อได้สวนปัญหาข้อขัดข้อง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแสวงหาหนทางในการแก้ปัญหาพร้อมกัน เยี่ยงพี่เยี่ยงน้อง เยี่ยงเพื่อนสมาชิกในประชาคมเดียวกัน ควรจะมีการปรึกษาหารือร่วมกันว่า สมควรจะอพยพ 'ราษฎร' จากท่าพระจันทร์หรือไม่ หากเห็นว่า การอพยพให้ประโยชน์สุทธิแก่สังคมไทย ก็ต้องปรึกษาหารือร่วมกันว่า จะอพยพอย่างไร และจะอพยพเมื่อไร ในประการสำคัญ จะช่วยแก้และบรรเทาปัญหาของสมาชิกที่จำต้องอพยพได้อย่างไร

กระบวนการประชาพิจารณ์ด้วยไมตรีจิตดังที่กล่าวข้างต้นนี้มีได้เกิดขึ้น เพราะธรรมศาสตร์ถูกจองจำด้วยวัฒนธรรมอำนาจนิยม และเคยชินกับการใช้อำนาจเป็นธรรม มีแต่อ้างอิงว่า แผนการอพยพ 'ราษฎร' อยู่ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ทั้ทั้งที่สมาชิกประชาคมธรรมศาสตร์ส่วนใหญ่มิได้มีส่วนร่วมในการจัดทำและรับรู้เนื้อหาสาระของแผนพัฒนาฯ ดังกล่าว และทั้ทั้งที่แผนพัฒนาฯ มิได้ผ่านกระบวนการให้ความเห็นชอบของรัฐสภา มีแต่การอ้างอิงว่า แผนการอพยพ 'ราษฎร' เป็นมติของสภามหาวิทยาลัย ประดุจว่า สภามหาวิทยาลัยเป็น Politburo หรือ Presidium ในระบอบเผด็จการ 'ชนชั้นปกครอง' บางคนถึงกับกล่าวว่า หากไม่ต้องการย้ายไปรังสิตก็มีทางเลือกที่จะลาออกจากราชการ หรือย้ายไปหน่วยราชการอื่น

ความขัดแย้งในประเด็นการอพยพ 'ราษฎร' จากประชาคมธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ที่เกิดขึ้นครั้งนี้ ใ้บทเรียนสำคัญว่า ความไม่พยายามทำให้การดำเนินนโยบายมีความโปร่งใส นั้นสร้างปัญหา ชาวสารข้อมูลเกี่ยวกับแผนการอพยพ 'ราษฎร' ไม่เพียงแต่ไม่สมบูรณ์เท่านั้น หากทว่า กระบวนการถ่ายทอดข้อมูลจาก 'ชนชั้นปกครอง' ไปสู่ 'ราษฎร' ในธรรมศาสตร์ยังกินเวลานานกว่าที่ควรอีกด้วย ในประการสำคัญ กระบวนการลิดรอนการมีส่วนร่วมของสมาชิกประชาคมธรรมศาสตร์ ซึ่งรุกคืบทีละเล็กละน้อยมาเป็นเวลากว่าสองทศวรรษ กลับก่อผลกระทบย้อนกลับในบั้นปลาย เพราะการลิดรอนการมีส่วนร่วมของ 'ราษฎร' ทำให้ 'ชนชั้นปกครอง' ในธรรมศาสตร์ตายใจและหลงคิดว่า จะสามารถใช้อำนาจเป็นธรรมได้ตลอดกาล

มหาวิทยาลัยในระบอบประชาธิปไตยจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการที่มีลักษณะธรรมาภิบาล (Good Governance) หากมหาวิทยาลัยต้องออกจากระบบราชการ ธรรมาภิบาลยังเป็นสถาบันที่จำเป็น การมีส่วนร่วม (Participation) ความโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบ

(Accountability) รวมตลอดจนการกระจายอำนาจ (Decentralization) นับเป็นการบริหารจัดการที่ต้องด้วยลักษณะธรรมาภิบาล มหาวิทยาลัยในฐานะชุมชนวิชาการจำเป็นต้องผนึกตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อสร้างพลังทางวิชาการ แต่การผนึกตัวดังกล่าวนี้มีอาจเป็นไปได้ หากชุมชนขาดสมานฉันท์ โดยที่สมานฉันท์เป็นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่สำคัญ ในการได้มาซึ่งทุนทางสังคม เงื่อนไขจำเป็นพื้นฐาน ก็คือ การสลัดออกจากแอกของวัฒนธรรมอำนาจนิยม